

Załącznik do uchwały Nr XXII/6/2009
Rady Powiatu Żagańskiego
z dnia 12 marca 2009 r.

***LOKALNY PROGRAM WSPARCIA
DZIECKA I RODZINY
W POWIECIE ŻAGAŃSKIM
NA LATA 2009-2015***

marzec 2009

Wstęp.

Pomoc społeczna jest, zgodnie z definicją art. 2 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie samodzielnie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Jednostki organizacyjne pomocy społecznej funkcjonują na każdym szczeblu samorządu terytorialnego i realizują zadania przypisane na mocy w/w ustawy.

Na szczeblu gminy są to ośrodki pomocy społecznej, na szczeblu powiatu- powiatowe centra pomocy rodzinie, a na szczeblu województwa- regionalne ośrodki polityki społecznej. Ustawa o pomocy społecznej określa kierunki polityki społecznej państwa, a realizacja zadań przez poszczególne szczeble samorządu odbywa się na zasadzie uzupełniania, a nie powielania.

Głównym celem pomocy społecznej jest wsparcie osób i rodzin w przezwyciężaniu trudnej sytuacji życiowej i doprowadzenie, w miarę możliwości, do ich życiowego usamodzielnienia i umożliwienia im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka, a także zapewnienie profesjonalnej pomocy rodzinom dotkniętym skutkami patologii społecznej, w tym przemocą w rodzinie.

Zadania związane z opieką nad dzieckiem i rodziną, określone w ustawie o pomocy społecznej w rozdziale 4. Opieka nad rodziną i dzieckiem przypisane zostały wprost w zadania powiatu. Przejmowanie zadań od państwa przez samorządy odbywały się sukcesywnie. Najpierw w 1999 roku przekazano powiatom zadania związane z opieką nad dziećmi umieszczonymi w rodzinach zastępczych, potem w 2000 r. w gestie powiatu trafiły placówki opiekuńczo-wychowawcze, a od 2004 r. na gminy nałożono obowiązek wykonywania zadań związanych z tworzeniem gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną.

Jak wynika z powyższego gmina i powiat odpowiadają za funkcjonowanie lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną, z tym, że:

- gmina w zakresie profilaktyki i pomocniczości,
- powiat w zakresie poradnictwa specjalistycznego, tworzenia zastępczej formy opieki i usamodzielnienia.

W/w system to unormowana współpraca wszystkich instytucji, organizacji i osób, które w zakresie swoich zadań lub zainteresowań mają sprawy dzieci oraz rodzin i jednocześnie traktują je podmiotowo.

Aby prace wszystkich podmiotów były spójne i efektywne należy podjąć wspólne działania uzupełniające się w procesie pomocy rodzinie. Działania niezbędne do skutecznej pracy to (zgodnie z programem wspierania jst w budowaniu lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną):

- 1) zrobić wszystko, aby dziecko pozostało w rodzinie własnej,
- 2) zapobiegać patologiom,
- 3) tworzyć rodzinne formy opieki zastępczej tak, aby tylko w ostateczności kierować dzieci do placówek,
- 4) przygotować wychowanków rodzin zastępczych i placówek do samodzielnego życia.

Podstawowe zasady niezbędne przy budowaniu lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny to:

- wcześniej i bliżej dziecka – zanim narosną problemy rodziny przy wsparciu specjalistów i w ramach placówek wsparcia dziennego,
 - krócej – żeby nie zwalniać z odpowiedzialności rodziców,
 - skuteczniej – jeśli poza rodziną, to w formach zbliżonych do rodzinnych,
 - godniej – jeśli w formach opieki całodobowej, to w warunkach optymalnych zapewniających prawidłowy rozwój dziecka,
 - efektywniej – dając szansę na powrót do rodziny lub na samodzielność i godne życie,
 - bardziej ekonomicznie – poprzestając na formie adekwatnej do potrzeb, bez niepotrzebnego stosowania form opieki całodobowej.
- Tylko wspólne i skoordynowane działania mogą dać efekty!

Kierunki działań.

Celem głównym programu jest podjęcie działań mających na celu poprawę sytuacji rodzin zagrożonych patologią poprzez rozwój działań profilaktycznych, wspierających i pomocowych. Zadaniem lokalnego systemu będzie:

1. Wspieranie rodziny w jej funkcjach oraz doprowadzenie do systematycznej eliminacji umieszczania dzieci w środowiskach zastępczych i placówkach.
2. Rozwój i doskonalenie instytucji pomocowych.

Działanie I:

Podjęcie działań na rzecz środowisk narażonych na wykluczenie społeczne oraz wspieranie rodziców naturalnych w ich funkcjach opiekuńczo – wychowawczych poprzez szerzenie działań profilaktycznych.

Głównym celem diagnozy było zapoznanie się z problemami społecznymi mieszkańców Powiatu Żagańskiego i wypracowanie kierunków działań, które mogłyby doprowadzić do harmonijnego rozwoju poprzez wyrównanie szans społecznych mieszkańców Powiatu, dzięki efektywnej współpracy wszystkich partnerów działających w obszarze polityki społecznej.

W diagnozie wykorzystano dane za rok 2005-2007. Praktycznie każdego dnia ulegają one zmianie, niemniej mogą służyć do ilustracji problemu. Analiza danych oraz dotychczasowe doświadczenia wskazują w pierwszej kolejności na potrzebę wsparcia rodzin naturalnych już na etapie, gdy problemy się rozpoczynają. Obecnie często pomoc przychodzi za późno, na etapie głębokiego kryzysu rodziny. Najczęściej zachodzi wówczas potrzeba zabrania dzieci z rodziny. Należy stworzyć taki system, aby nie dopuścić do tego, by dziecko musiało opuszczać naturalną rodzinę. Wymaga to skoordynowanych działań, zarówno profilaktycznych, jak i zmniejszających skutki patologii, działań skierowanych do rodzin, które wymagają pomocy materialnej, specjalistycznej (psychologicznej, prawnej, pedagogicznej) bądź socjalnej. **Profilaktyka w tym zakresie obejmuje system zintegrowanych działań zapobiegającym zagrożeniom prawidłowego rozwoju dziecka.** Przemiany, jakie dokonały się we współczesnej rodzinie nie zawsze pociągają za sobą pozytywne skutki. Coraz więcej rodzin nie potrafi radzić sobie z licznymi trudnościami, które zaburzają wypełnianie funkcji rodziny, co może doprowadzić do jej niewydolności. Jak wynika z diagnozy z nieprawidłowym funkcjonowaniem rodziny w naszym powiecie wiążą się takie zjawiska jak alkoholizm, przemoc i znęcanie się nad członkami rodziny, sieroctwo społeczne, przestępczość, ubóstwo i bezrobocie. Występuje szereg czynników, które zaburzają prawidłowe funkcjonowanie rodziny, a tym samym warunkują jej bezradność w sprawach wychowawczych. Ważne jest, aby rodzina posiadała umiejętności rozwiązywania

różnorodnych problemów. Niestety, wiele rodzin w powiecie Żagańskim nie posiada wystarczających predyspozycji, by same mogły poradzić sobie w trudnej sytuacji. Warto zaznaczyć, że nieporadności rodziców na gruncie wychowania bardzo często towarzyszą inne zaburzenia życia rodzinnego, jak: rozluźnienie więzi między jej członkami, zła atmosfera, niewłaściwe metody wychowawcze, niemożność sprostania kłopotom materialnym, problemy alkoholowe oraz inne dysfunkcje. Z naszych badań wynika, iż wiele rodzin boryka się z bezradnością w sprawach opiekuńczo – wychowawczych. Konieczne jest podjęcie działań zmierzających do systemowego wsparcia rodziny w celu poprawy jej funkcjonowania, życiowego usamodzielnienia, a także zapobiegania wykluczeniu społecznemu. Tylko systematyczna i skuteczna praca socjalna z rodzinami, rozwój poradnictwa, tworzenie placówek wsparcia dziennego może przynieść efekty.

Konieczne jest podjęcie działań edukacyjnych w szkołach dla rodziców; prowadzenie warsztatów przez nauczycieli i pedagogów szkolnych i pokazywanie rodzicom jak można radzić sobie w sytuacjach trudnych i kryzysowych; pokazywanie dzieciom jak ważna jest rodzina i jakie pełni funkcje w życiu społecznym; trafiać do rodzin poprzez festyny rodzinne oraz lokalne programy i gazety.

Rodzina powinna być środowiskiem miłości, opieki, bezpieczeństwa.

Z analizy badań wynika, iż w powiecie Żagańskim wzrosła liczba ofiar przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym. Z badań wynika również, że liczba dzieci w rodzinach alkoholików w roku 2007 zmalała. Niestety nie wynika to z tego, że zmniejszyła się ilość rodzin z w/w problemem. Coraz częściej dzieci te zostają umieszczane w placówkach opiekuńczo – wychowawczych lub w różnych formach opieki zastępczej.

W związku z tym musimy stworzyć natychmiastową i systemową pomoc poprzez utworzenie na naszym terenie: Ośrodka Interwencji Kryzysowej dla ofiar przemocy domowej (przygotowanie miejsc czasowego pobytu dla ofiar), ponieważ ważne jest odseparowanie sprawcy od pozostałych członków rodziny; Utworzenie punktu koordynującego pomoc rodzinie - musi zaistnieć praca zespołów interdyscyplinarnych w miejscu zamieszkania rodziny, w celu opracowania programu pomocy.

Lp.	Działanie	Termin realizacji	Realizator	Partnerzy
1.	<p>Wymiana informacji między instytucjami pracującymi na rzecz rodziny.</p> <p>Kontakty te mogą mieć charakter pisemny ustny lub telefoniczny. Ta forma współpracy pozwala uniknąć prowadzenia przez kilku pracowników służb społecznych działań z tym samym podopiecznym. Utrzymywanie łączności nie ma charakteru ciągłego, celem tego działania jest jedynie wymiana informacji.</p>	W miarę potrzeb	OPS, PCPR	Policja, szkoły, Sąd, Poradnia P.-P., służba zdrowia

Lp.	Działanie	Termin realizacji	Realizator	Partnerzy
2.	Monitorowanie Środowisk zagrożonych, przez pracownika socjalnego pierwszego kontaktu i tworzenie diagnozy, która pomoże określić hierarchię potrzeb rodziny.	Na bieżąco (zgodnie z potrzebami)	OPS	PCPR
3.	Stworzenie zespołów interdyscyplinarnych w miejscu zamieszkania rodziny zagrożonej w celu opracowania planu pomocy. (Koordynacja pracy wielu instytucji -zharmonizowanie wysiłków wielu pracowników, którzy prowadzą działania adresowane do podopiecznego, wspólne opracowanie analizy jego sytuacji, oceny i planu)	I półrocze 2009 r. (spotkanie informacyjne w starostwie powiatowym)	PCPR	-
4.	Organizacja działalności placówek opiekuńczo – wychowawczych wsparcia dziennego.	Cyklicznie do 2015	OPS	-
5.	Organizacja wolontariatu wspierającego rodziny w procesie wychowawczym.	Cyklicznie do 2015	PCPR, OPS	Szkoły, organizacje pozarządowe
6.	Prowadzenie działań edukacyjnych dla rodziców.	Cyklicznie do 2015	PCPR	Szkoły, Poradnia PP, Policja
7.	Opracowanie materiałów informacyjnych dot. instytucji pomocowych i form wsparcia rodziny. (strony internetowe, punkt informacji działający przy PCPR, plakaty, ulotki, notatki prasowe, informatory)	Na bieżąco (w miarę potrzeb)	PCPR	-
8.	Rozwój działalności poradni specjalistycznej w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu. (punkt koordynacyjny, grupy wsparcia, mediacje rodzinne,	Na bieżąco	PCPR	Poradnia PP

	terapia rodzin, indywidualne konsultacje, działania edukacyjne itp.)			
9.	Utworzenie Ośrodka dla ofiar przemocy domowej. (przygotowanie miejsc czasowego pobytu dla ofiar)	Do 2015	PCPR	-
10.	Opracowanie gminnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	Do 2010	OPS	-
11.	Prowadzenie programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy domowej.	Na bieżąco (raz w roku dla 10 osobowej grupy)	PCPR	Policja, Sąd, Poradnia PP
12.	Pomoc materialna, finansowa i pośrednictwo w znalezieniu zatrudnienia osobom i rodzinom zagrożonym ubóstwem.	Na bieżąco	OPS	PCPR, Powiatowy Urząd Pracy, podmioty gospodarcze

Spodziewane efekty:

- uzyskiwanie informacji o rodzinach potrzebujących pomocy,
- rozbudowane poradnictwa specjalistycznego,
- ograniczenie liczby dzieci pozbawionych opieki rodziców biologicznych,
- większa efektywność działania,
- wsparcie dla rodzin dysfunkcyjnych w powiecie żagańskim,
- zmniejszenie zjawiska przemocy domowej w powiecie żagańskim,
- wzrost znaczenia poradnictwa specjalistycznego,
- wzmocnienie więzi rodzinnych w rodzinach biologicznych,
- promocja i kreowanie pozytywnego obrazu rodziny,
- stworzenie skutecznego systemu rozwiązywania problemów rodziny,
- udzielenie natychmiastowej i systemowej pomocy rodzinom znajdującym się w kryzysie,
- podniesienie świadomości rodziców biologicznych dotyczącej odpowiedzialności za wychowanie własnych dzieci,
- zwiększenie aktywności organizacji pozarządowych,
- pozyskanie do współpracy wolontariuszy.

Działanie II.

Wspieranie rozwoju różnych form rodzicielstwa zastępczego oraz wzmocniona praca z rodziną biologiczną na rzecz powrotu dziecka do środowiska naturalnego.

Żadne dziecko nie rodzi się istotą społeczną. Zachowań społecznych musi się uczyć w trakcie obcowania z innymi ludźmi, szczególnie w tym okresie, kiedy podstawą jego rozwoju jest proces uspołecznienia. Proces uspołecznienia ujawnia się najwcześniej w środowisku rodzinnym. W życiu codziennym dziecka w rodzinie zachodzą różnorodne interakcje. Podstawowe znaczenie dla społecznego rozwoju dziecka mają sytuacje społeczne, w jakich ono się wychowuje oraz kontakty emocjonalne nawiązywane w tym środowisku przede wszystkim z rodzicami. Dla dzieci najlepszym miejscem do prawidłowego rozwoju emocjonalnego, psychicznego, a nawet fizycznego jest rodzina. Dlatego też dom dziecka, chociażby był wzorowo funkcjonującą placówką, nigdy nie stworzy idealnego środowiska

opiekuńczo – wychowawczego. Ważne jest, aby dzieci, które przebywają w placówkach jak najszybciej powracały do rodzin własnych, a gdy jest to możliwe to do jednej z form rodzicielstwa zastępczego.

Doświadczenia pokazują, że młodzież opuszczająca tradycyjne domy dziecka, nie jest przygotowana do startu w dorosłe życie. Nie potrafi założyć prawidłowo funkcjonującej rodziny i należycie wychowywać swoich dzieci. Na terenie Powiatu Żagańskiego od 1 września 2005 r. swoją działalność rozpoczęła całodobowa placówka opiekuńczo-wychowawcza typu socjalizacyjnego.

Powiatowy Dom Dziecka w Szprotawie jest przeznaczony dla 30 dzieci, które mają zapewnioną całodobową opiekę i wychowanie. Wychowankowie to najczęściej dzieci opóźnione w nauce, zaniedbane, niedożywione, reagujące agresją lub apatią na emocjonalne odrzucenie przez najbliższych. Aktualnie w Domu Dziecka przebywa 36 wychowanków.

W związku z tym chcemy uruchomić działania na rzecz powrotu dzieci do środowisk naturalnych poprzez współpracę instytucji zajmujących się rodzinami biologicznymi, tj. Poradnia Pedagogiczno - Psychologiczna, Placówki Oświatowe, Sąd Rodzinny w Żaganiu, Ośrodki Pomocy Społecznej, Kościół Katolicki, Kuratorzy Sądowi, Policja, Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz organizacje pozarządowe, lekarze rodzinni, pielęgniarki środowiskowe i Szpital Powiatowy.

Problemem Powiatowego domu Dziecka jest też osiągnięcie obowiązujących standardów opieki i wychowania, dlatego też najlepszym rozwiązaniem będzie przeniesienie Domu Dziecka na teren Żagania do większego budynku, gdzie będzie można utworzyć mieszkania usamodzielnień i przekwalifikować placówkę na wielofunkcyjną w związku z licznymi postanowieniami Sądu.

Na terenie naszego Powiatu funkcjonuje sześć rodzin zawodowych – trzy o charakterze pogotowia rodzinnego, dwie rodziny wielodzietne i jedna rodzina specjalistyczna. Funkcjonuje 135 rodzin zastępczych spokrewnionych, natomiast niespokrewnionych mamy tylko 28. Funkcjonujące rodziny są objęte pomocą pracowników socjalnych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie oraz psychologa, pedagoga z Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Żaganiu. Jednak niezbędne jest propagowanie rodzicielstwa zastępczego.

Zamierzamy:

- wprowadzić szkolenia rodzin zastępczych już funkcjonujących,
- cyklicznie organizować wystąpienia propagujące ideę rodzicielstwa zastępczego poprzez współpracę z mediami (gazeta telewizja, bilbordy, plakaty, strona internetowa) oraz poprzez udział w imprezach okolicznościowych połączonych z propagowaniem zastępczych form opieki(dzień dziecka, piknik zdrowia, mikołajki, bal dla dzieci z rodzin zastępczych, obchody Dnia Rodzicielstwa Zastępczego).

Procedury związane z pozyskiwaniem oraz kalifikacją rodzin zastępczych, zaprzyjaźnionych, a także adopcyjnych znacznie usprawni utworzenie Ośrodka Adopcyjno – Opiekuńczego w Żaganiu.

Zamierzamy wprowadzić spotkania rodziców biologicznych dzieci z placówek opiekuńczo – wychowawczych oraz rodzin zastępczych, w celu zapoznania rodziców z prawami i obowiązkami, jakie wynikają z ograniczenia i pozbawienia władzy rodzicielskiej. Chcemy wprowadzić spotkania z rodzicami biologicznymi na terenie Powiatowego Domu Dziecka, w celu wsparcia i odzyskania sił do prawidłowego funkcjonowania oraz pracy na rzecz powrotu dzieci do domu rodzinnego (Spotkania odbywałyby się na zasadzie kontraktu spisanego z pracownikiem socjalnym i rodzicem biologicznym.)

L.P	Działanie	Termin realizacji	Realizator	Partnerzy
1	Prowadzenie szerokiej akcji informacyjnej o formach rodzicielstwa zastępczego z uwzględnieniem nowych form rodzin zastępczych zawodowych niespokrewnionych z dzieckiem	Cyklicznie	PCPR	-
2	Podniesienie poziomu wiedzy osób zamieszkujących w naszym powiecie na temat opieki zastępczej poprzez: - opracowanie i rozpowszechnianie ulotek informacyjnych, - artykuły prasowe, - organizacja obchodów Dnia Rodzicielstwa Zastępczego - organizowanie balów dla rodzin zastępczych - organizowanie mikołajek dla dzieci z rodzin zastępczych	Cyklicznie	PCPR	-
3	Opracowywanie programów dla rodzin zastępczych, biologicznych oraz wychowanków usamodzielniających się placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz rodzin zastępczych (doradztwo psychologiczne, szkolenia itp.)	Wg potrzeb	PCPR	MPiPS, Wojewoda, Urząd Marszałkowski
4	Szkolenie kandydatów na zawodowe niespokrewnione z dzieckiem rodziny zastępcze	Wg potrzeb	PCPR	Ośrodek Adopcyjno- Opiekuńczy
5	Prowadzenie cyklicznych szkoleń dla funkcjonujących rodzin zastępczych	2 razy w roku	PCPR	OAo
6	Szkolenie pracowników socjalnych na temat rodzinnej opieki zastępczej	Wg potrzeb	Oferty szkoleń, Urząd Marszałkowski	

	celem uzyskania wsparcia w poszukiwaniu nowych rodzin zastępczych i organizowaniu pracy socjalnej z rodziną biologiczną.			
7	Wspieranie psychologiczno-pedagogiczne osób prowadzących rodzinną opiekę zastępczą w celu wzmocnienia i wsparcia.	Wg potrzeb	PCPR	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna
8	Standaryzacja istniejącej placówki i przetworzenie jej w wielofunkcyjną, a także dążenie do poprawy warunków życia dzieci, którym nie zapewniono rodzinnych form opieki.	Do końca 2010 r.	Powiatowy Dom dziecka, PCPR	-
9.	Tworzenie rodzinnych domów dziecka.	Do końca 2015 r.	Samorząd Powiatowy	MPiPS, Wojewoda, organizacje pozarządowe
10.	Tworzenie mieszkań usamodzielnień.	Do końca 2015 r.	Powiatowy Dom Dziecka, PCPR	-
11.	Praca z rodzinami biologicznym na rzecz powrotu dzieci do środowiska naturalnego poprzez budowanie sieci współpracy i realizację opracowanych wspólnie planów pomocy.	Na bieżąco	PCPR, Powiatowy Dom dziecka	Instytucje pracujące na rzecz rodziny (wg potrzeb)
12.	Przygotowywanie spotkań dla rodziców biologicznych w celu zapoznania się z prawami i obowiązkami wynikającymi z ograniczenia i pozbawienia władzy rodzicielskiej.	Cyklicznie, wg potrzeb	PCPR, Powiatowy Dom dziecka	Sąd rodzinny, Policja
13.	Wolontariusze wspierający rodziny zastępcze. Działalność wolontariuszy na rzecz organizowania zbiórek w okresie świątecznym dla dzieci z domu dziecka (w zbiórki włączeni są również	Wg potrzeb	PCPR, Oddz..	Ops, szkoły

	uczniowie szkół i nauczyciele powiatu Żagańskiego)			
14.	Organizacja spotkań informacyjnych dla wychowanków przewidzianych do usamodzielnienia.	2 razy w roku	PCPR	-
15.	Utworzenie Ośrodka Adopcyjno – Opiekuńczego w Żaganiu.	Do końca 2015 r.	PCPR	-

Spodziewane efekty :

- placówka opiekuńczo –wychowawcza osiągnie obowiązujące standardy,
- wzrost liczby rodzin zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem,
- lepszy kontakt z funkcjonującymi rodzinami zastępczymi,
- usprawnienie procedur adopcyjnych,
- pomoc pełnoletnim wychowankom w usamodzielnieniu się,
- wzrost świadomości społeczeństwa w sprawie opieki zastępczej,
- systematyczne informowanie o idei rodzicielstwa zastępczego ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju niespokrewnionych z dzieckiem zawodowych rodzin zastępczych,
- wzmacnianie psychologiczno-pedagogiczne rodzin zastępczych poprzez organizowanie szkoleń, warsztatów dla funkcjonujących rodzin zastępczych,
- zwiększenie liczby dzieci powracających do rodzin biologicznych.

Dokument sporządzono w oparciu o:

- 1) ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej
- 2) Rozporządzenie MPIPS z dnia 19 października 2007 r. w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych
- 3) Ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie
- 4) Rozporządzenia MPIPS z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie
- 5) Rozporządzenie MPIPS z dnia 8 marca 2005 r. w sprawie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży
- 6) Rozporządzenia MPIPS z dnia 18 października 2004 r. w sprawie rodzin zastępczych
- 7) Strategię rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego
- 8) Strategię Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2005-2013.

Opracowanie:

Katarzyna Struś – pracownik socjalny PCPR w Żaganiu

Koordinacja:

Anna Kulczyńska – dyrektor PCPR w Żaganiu